



Geç Qing Hanedanında Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Xinyou Darbesi (1861)

The Beginning of a New Era in the Late Qing Dynasty: The Xinyou Coup (1861)

Mukaddes KOÇ¹

Makale Bilgisi/Article Information

Geliş/ Received: 20.10.2023
Kabul/ Accepted: 27.11.2023
Yayın/ Published: 31.12.2023

Araştırma makalesi/Research article

DOI: 10.47155/mamusbbd.1378761

Kaynakça Bilgisi/ Citation Information

Koç, M. (2023). Geç Qing hanedanında yeni bir dönemin başlangıcı: Xinyou Darbesi (1861). *Maarif Mektepleri Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Dergisi*, 6(2), 1-15. <https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1378761>

Koç, M. (2023). The beginning of a new era in the Late Qing Dynasty: The Xinyou Coup (1861). *Maarif Mektepleri International Journal of Social and Humanistic Sciences*, 6(2), 1-15. <https://doi.org/10.47155/mamusbbd.1378761>

Öz

Qing Hanedanının son döneminde, İmparator Xianfeng'in (咸丰) ölümünün ardından 2 Kasım 1861 tarihinde İmparatoriçe Cixi (慈禧太后), Ci'an(慈安) ve Yixin'in (奕訢) tarafından Su Shun'un(肃顺) başkanlığındaki divana karşı başlatılan Xinyou Darbesi (辛酉政变), Çin'in tarihsel sürecini etkileyen önemli saray darbelerden biri olarak kabul edilmektedir. Çin'in modernleşme sürecini de etkileyen Xinyou Darbesi ülkemizde henüz detaylıca çalışılmamış ilgi çekici konulardandır. Qing tarihinde cariyelikten İmparatoriçeliğe yükselerek yarım yüzyıl yönetimde bulunmuş olan İmparatoriçe Cixi'nin ve imparatorun kardeşi Yixin'in Xinyou Darbesi'ndeki rolü önemlidir. Darbe, Geç Qing Hanedanında iç ve dış sorunların hüküm sürdüğü bir dönemde bir güç mücadelesi olarak gerçekleşmiştir. 1861 yılında İmparatoriçe Cixi ve Yixin, İmparator Xianfeng'in vasiyet ettiği yönetim düzenini bozarak Xinyou Darbesi'ni gerçekleştirmiştir. Bu darbenin sonunda ise İmparatoriçe Cixi konumunu güçlendirerek vekaleten oğlu Tongzhi'nin (同治) yerine yönetime geçmiş ve Cixi'nin perdelerin ardından başlayan yönetimi kesintilere uğrasa da yaklaşık yarım yüz yıl boyunca devam etmiştir. Yixin "Yizheng Wang (议政王)" unvanı ile onurlandırılarak yönetimde önemli bir konum elde etmiştir. Xianfeng'in oluşturmuş olduğu sekiz kişiden oluşan "divan (赞襄政务八大臣)" ise feshedilmiştir. Divan üyelerinden Su Shun, Zaiyuan (载垣) ve Duan Hua (端华) ölümle cezalandırılmıştır. Bu çalışmada; İmparatoriçe Cixi'nin perdelerin ardından yönetime geçmesiyle (垂帘听政) sonuçlanan Xinyou Darbesi, nedenleri ve sonuçları incelenecektir.

Anahtar Kelimeler: Xinyou Darbesi, Yixin, Su Shun, İmparatoriçe Cixi, Qing Hanedanı

¹ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, Mütercim Tercümanlık Bölümü, Dr.



mukoc@agri.edu.tr



0000-0003-0224-1273

Abstract

During the late Qing Dynasty, after the death of Emperor Xianfeng (咸丰) on November 2, 1861, the Xinyou Coup (辛酉政变) initiated by Empress Dowager Cixi (慈禧太后), Ci'an (慈安) and Yixin (奕訢) against the Grand Council led by Su Shun is considered one of the significant palace coups that influenced China's historical process. The Xinyou Coup, which also influenced China's modernization process, is an interesting topic that has not yet been thoroughly studied in our country. The role of Empress Cixi, who rose from concubine to empress and ruled for half a century in Qing history, and the emperor's brother Yixin, in the Xinyou Coup is important. It occurred as a power struggle during a period when internal and external issues prevailed in the late Qing Dynasty. In 1861, Empress Dowager Cixi and Yixin carried out the Xinyou coup, disrupting the ruling order bequeathed by Emperor Xianfeng. At the end of this coup, Empress Dowager Cixi strengthened her position and took power by proxy instead of her son Tongzhi (同治) and the administration that started behind the curtains continued until 1908, although it was interrupted for about half a century. Yixin was honored with the title of "Yizheng Wang (议政王)" and gained an important position in the administration. The eight-man of regency Council (赞襄政务八大臣), formed by Xianfeng, was repealed. The members of the regency council, Su Shun, Zaiyuan (载垣) and Duan Hua (端华), were sentenced to death. In this study, the Xinyou coup resulting in Empress Dowager Cixi taking control behind the curtains (垂帘听政), its causes, and consequences have been examined.

Keywords: Xinyou Coup, Yixin, Su Shun, The Empress Dowager Cixi, Late Qing Dynasty

Giriş

Xinyou Darbesi (辛酉政变) 1861'de, Çin takvimine göre Xinyou yılında (农历辛酉年) meydana geldiği için bu adı almıştır. Aynı zamanda "Qixiang Darbesi (祺祥政变) ve Beijing Darbesi (北京政变)" isimleriyle de bilinmektedir. Çin tarihinde sıra dışı darbelerden biri ve önemli bir siyasi olay olarak görülmektedir. Qing yönetiminde İmparator Xianfeng'ın ölümünün ardından bir güç mücadelesi olarak başlamış ve iktidar değişikliği ile sonuçlanmıştır. Bu durum ise Çin tarihindeki modernleşme hareketlerinin üzerinde derin etkiler yaratmıştır. Darbenin sonucunda etkin rolü ile genç imparatorun annesi Cixi vekaleten de olsa imparatoriçe olarak yönetime geçmiş ve sonrasında hanedanın yönünü tayin etmede önemli rol oynamıştır.

Wang Lianning (2007), Xinyou Darbesi'nin önemini şu cümlelerle ifade etmektedir: "Xinyou Darbesi'nin önemi sadece Qing hükümetinin en yüksek yönetim gücünün sekiz bakandan İmparatoriçe Cixi'ye devri değildir. Aynı zamanda Qing yönetiminin iç ve dış politikalarının değişmesinde, Mançuların ve Hanlarının ülke içinde birlik olmasında, Cixi'nin perdelerin ardından başlayan yönetiminde, Qing Hanedanının son yarım yüzyıldaki güç düzeninin değişmesinde ve siyasi durumu üzerinde etkili olmuştur" (s.74). Liu Kemei (1990) ise, "Xinyou Darbesi'nin sadece hızlı bir rejim değişikliği değil, aynı zamanda yarı sömürge bir rejime dönüşümün de bir başlangıç noktası olduğunu, Qing hükümetinin "yabancı korkusu ve düşmanlığından, yabancılara güvene dönüşmesine katkıda bulunduğunu savunmaktadır" (ss.15, 19). Wang ve Liu'nun bu cümlelerinden de anlaşılacağı üzere Xinyou Darbesi'ni sadece bir güç mücadelesi ve iktidar değişikliğine bağlamak gerekir. Nitekim Zhang bunu şu sözlerle ifade etmektedir: "Bu darbeyi saray içindeki basit bir iktidar değişikliğine bağlamak, kaçınılmaz olarak modern Çin tarihinin gidişatı üzerindeki derin etkisini küçümseyecektir" (akt. Wang, 2007, s. 73). Bu Darbe ile modernleşme hareketlerinin yanı sıra yaklaşık otuz yıl boyunca hüküm süren sulh dönemi de başlamıştır.

Bu çalışmada; Qing Hanedanının son döneminde yeni bir dönemin başlangıcı olarak görülen ve İmparatoriçe Cixi'nin 48 yıl boyunca sürecek olan perdelerin ardından başlayan yönetiminin başlangıç noktası olan Xinyou Darbesi incelenecektir.

İmparatoriçe Cixi ve yükselişi

Xinyou Darbesi'nde başrol oynayan İmparatoriçe Cixi'nin Darbedeki rolünün iyi bir şekilde kavranabilmesi için Cixi'nin saraya girişi ve sarayda yükselişinin incelenmesi gerekmektedir.

İmparatoriçe Cixi, Han ve Mançu olmak üzere iki ulusun da sahiplendiği tarihi bir şahsiyettir. Tarih kayıtlarına göre; “29 Kasım 1835 yılında Beijing’de doğmuştur, Mançu dilinde Yehenala (叶赫那拉) olarak bilinmektedir. Mançu soyundandır. Babası Mançu soyundan orta rütbeli bir saray memuru olan Huizheng’dir” (Qing Shi Gao, Lie Zhuan, Bölüm 1, parag.111); Man Qing Wai Shi, 6. Bölüm, 4,31; Yehenala ,2015, s.15; Wang,2014, s.74). Günümüzde ise Cixi'nin gerçek adı, ailesi ve soyu hakkında farklı iddialar ortaya atılmaktadır. Araştırmacılar, İmparatoriçe Cixi'nin Shanxi, Changzhi'li olması, Mançu dillini bilmemesi, yemek kültürünün Shanxi tarafına özgü olması, ayaklarının bağlanmış ama sonradan açılmış olduğu için küçük olması, ayak bağlama geleneğine son vermesi, Han ve Mançu soyundan olanların evlenmelerini serbest hale getirmesi, ayrıca yönetim sürecinde Han soyundan olan Zeng Guofan, Zuo Zongtang, Li Hongzhang, Liu Kun, Yuan Shikai gibi memurları üst düzey görevlere ataması iddialarıyla Han ulusuna karşı özel ilgi gösterdiğine dikkat çekmeye çalışmışlar ve Cixi'nin aslında Han soyundan olduğunu kanıtlamaya çalışmaktadırlar (akt. Liu, 2008). Liu Qi bu durumu şöyle tanımlamaktadır: “Herkes kendinden olanı ister. Cixi de bir Hanzu olduğu için, kendi soyundan olanlara karşı özel ilgilydi” (Liu, 2008, s.21). Bunların yanı sıra; Cixi'nin aslında bir Han ailesinin kızı olduğu ve yoksulluktan dolayı varlıklı bir Mançu ailesine satılmış olabileceği iddiaları da mevcuttur: “Cixi Shanxi eyaleti Changzhi şehri Xipo köyünde fakir bir ailede doğdu, Han soyundandı ve asıl adı Wang Xiao Jian (王小兼) idi. Ailesi yoksulluk yüzünden onu Shang Qin köyünden olan Song Siyuan’e sattı ve adı Song Ling’e(宋龄饿)olarak değiştirildi. 12 yaşında iken de Huizheng’a evlatlık olarak verildi. Ardında da Huizheng’in kızı olarak saraya girdi” (akt. Wang, 2014, s.74; akt. Xiang,2013, s.46; akt. Liu, 2008, s.148). Bu iddiaların doğruluğu henüz kanıtlanamamıştır ve kaynakların çoğunluğu sözlü ifadelerle dayandırılmaktadır. İmparatoriçe Cixi, İmparator Xianfeng’in ikinci yılında 9 Mayıs 1852 tarihinde henüz 17 yaşındayken Qing sarayı haremine seçilmiş, kendisine seçilerek beşinci seviye olan Guiren (贵人) unvanı verilmiştir. O dönemde Lan Guiren (兰贵人) olarak bilinmektedir. İmparatorun gözdelerinden biri olmasıyla, Kasım 1854’te Yipin (懿嫔), 13 Mart 1856’da imparatorun tek erkek çocuğu ve veliahtı olan Zaichun’u doğurmasının ardından ikinci seviyeye yükselerek Yifei (懿妃), 1857 yılında Yigufei (懿贵妃) unvanlarını almıştır (Qing Gong Dang An, Li, Bölüm 8; Qing Shi Gao, Lie Zhuan, Bölüm 1; Bland ve Backhouse, 1939, s.32; Qing Bai Lei Chao, Gong Wei Lei Bölümü,1).

İmparator Xianfeng’in ölümünün ardından, oğlu İmparator Tongzhi, 1862’de onu Cixi (慈禧) unvanı ile onurlandırmıştır. Toplamda ise 9 resmi unvanı vardır: “Xiaoqin, (孝)², Cixi (慈禧), Duanyou (端佑), Kangyi (康颐), Zhaoyu Zhuangcheng(昭豫庄诚), Shougong (寿恭), Qinxian (钦献), Chongxi (崇熙), Peitian Xingshen Xian Huanghou (配天兴圣显皇后)” (Qing Shi Gao, Benji 25:5). Günümüzde ise Cixi Taihou (慈禧太后), Xiao Qin Xian Huanghou (孝

² Xiaoqin(孝钦) unvanı ölümünün ardından verilmiştir. “Cixi(慈禧)” unvanı ise kendisine 1862 yılında verilen ilk unvandır.

钦显皇后), Na La Tai Hou (那拉太后), Xi Taihou (西太后), Lao Fo Ye (老佛爷) gibi adlarla bilinmektedir.

Cixi, kısa zamanda haremden yüksek bir mertebeye ulaşmıştır. Bu yükselişe, zeki, eğitilmiş ve yetenekli olmasının (Chang,2013, s.11) yanı sıra İmparatorun Cixi'ye olan ilgisi, İmparator Xianfeng'in eşi İmparatoriçe Ci'an'ın çocuğunun olmaması ve gözde cariyesi Cixi'nin tek erkek çocuğu olan Tongzhi'yi doğurmuş olması asıl etkidir. Bu durum Cixi'nin yönetimde Ci'an ile söz sahibi olmasına hak tanımıştır. Bu duruma Mu Yi Zi Gui (母以子贵) geleneği adı verilmektedir. Yani oğulun statüsü ne kadar yükselirse annenin statüsü de o oranda yükselmektedir (Koç, 2023, s.1169). Velihaht Tongzhi babasının ölümünden sonra çocuk yaşta tahta geçtiği için Cixi'nin saraydaki konumu da yükselmiş ve yönetimde oğlu adına söz hakkına sahip olmuştur.

Xinyou Darbesi'ni Hazırlayan Sebepler

22 Ağustos 1861 yılında İmparator Xianfeng'in ölümünün ardından İmparatoriçe Cixi, Ci'an, Yixin ve taraftarları ile Su Shun ve taraftarları arasındaki güç mücadelesinin sonucu olan Xinyou Darbesi'ni hazırlayan sebepler şu başlıklar altında incelenebilir:

İç İsyenlar ve Dış Güçlerin istilaları sonucunda İmparator Xianfeng'in Rehe'ya gitmesi (巡行木兰)

Qing Hanedanında İmparator Xianfeng'in yönetim dönemi (1851-1861) iç ve dış sorunların yaşandığı oldukça zor bir dönemdir. İmparator Xianfeng'in tahta geçmesinin akabinde Taiping İsyanı (1851-1864) başta olmak üzere ülkede uzun süren iç isyanlar patlak vermiştir. Aynı zamanda II. Afyon Savaşı (1856-1860) başlamış, İngiliz ve Fransızlar 1860 yılında güçlü bir orduyla Dagu Kalesi'ne ve Tianjin'e saldırıp Beijing'e doğru ilerleyerek Yazlık Saray Yuan Mingyuan (圆明园)'i yakmışlardır. Tüm bu iç ve dış nedenler yönetimin sıkıntılarını artırmıştır.

Yabancı güçlerin Beijing'e kadar gelmesinin ardından İmparator Xianfeng, yetkilerini kardeşi Yixin'e bırakarak barış anlaşmasını yapmasını istemiş ve 22 Eylül 1860 tarihinde; İmparator, yakınındaki bakanları, eşi ve cariyeleri ile Beijing'i terk ederek Rehe'ya doğru yola çıkmıştır. İmparatorun bu gidişi "ava gitmek(巡行木兰)³" olarak adlandırılmaktadır. Böylece imparatorun geçici süreyle de olsa güvende olması amaçlanmıştır. Fakat bu konuda fikir ayrılıkları ortaya çıkmıştır: Başta Su Shun olmak üzere imparatorun çok yakınında bulunan bakanlar, imparatorun Rehe'ya gitmesini desteklerken, Cixi, imparatorun kardeşi Yixin ve Yixin'i destekleyen diğer bakanlar imparatorun gitmesine karşı çıkmışlardır. Cixi ise "İmparator başkentte ise herkesi dehşete itmeye yeter. Eğer Beijing düşerse çok derin hayal kırıklığı olacaktır" (Wang,2014, s.85; Jin, 2015, s.17) diyerek imparatoru Beijing'de kalması ve duruma müdahale etmesi için ikna etmeye çabalamış fakat başarılı olamamıştır. İmparatorun gitmesinin ardından Yixin, 24 Ekim 1860 tarihinde İngiltere, Fransa ve Rusya ile Beijing Antlaşması'nı imzalamıştır. Burada Xianfeng'in Yixin'i görevlendirmesinin nedeni; baş danışmanlarından olan Su Shun'un muhafazakâr tavrının aksine Yixin'in başından beri yabancılarla uzlaşmacı bir tavır sergilenmesinden kaynaklanmıştır. İlerleyen süreçte "Kendini Güçlendirme Hareketi" gibi modernleşme yanlısı hareketler bunun bir göstergesi olarak kabul edilebilir.

³ Xun Xing Mulan (巡行木兰), Mulan; Mançu dilinde av manasında kullanılmaktadır. Genellikle sonbahar aylarında İmparatorun av için yazlık saraya gitmesi için kullanılır.

Zhu Xianmei (1985), “İmparatorun Rehe’ya gitmesinin ardından Qing yönetiminde iki güç merkez ortaya çıkmıştı. Biri Rehe’da Su Shun ve taraftarları, diğeri ise Beijing’ de Yixin ve taraftarlarıydı. İki güç, Qing yönetimi için şiddetli bir mücadeleye başlamıştı. İmparator Xianfeng’in ölümünün ardından ise Cixi ve Yixin ile Su Shun ve taraftarları arasındaki bu güç mücadelesinin Xinyou Darbesi’ne sebep olduğunu iddia etmektedir (ss.25-26). Zhu’nun bu iddiası, İmparator hayatta iken başlayan bir güç mücadelesine işaret etmektedir. Bununla ilgili Xu Che: “Yixin’in imparatorun Rehe’da olmasını fırsat olarak gördüğüne ve imparator olarak başa geçmek istediğine dair söylentiler yayılmıştır (Xu, 2012, s.94). Fransız elçisi de şu sözleri aktarmıştır: “*Qing İmparatorunun öldüğü söylentisi var, eğer yabancı güçler desteklerse tahta Yixin geçebilir*” (akt. Xu, 2012, s.94). Bu söylentileri duyan İmparator Yixin’e öfkelenmiştir (Xu, 2012, s.95). Yukarıdaki bilgiler ışığında bakıldığında Yixin’in en başından böyle bir düşüncesi olsaydı, İmparator’un Rehe’ya gitmesine karşı çıkanlardan birisi de kendisi olmazdı.

İmparator Xianfeng’in “Divan (顾命八大臣)” oluşturması ile başlayan yönetimdeki çok kontrollü sistem

İmparator Xianfeng’in Rehe’da bulunduğu süre zarfında hastalığı oldukça artmış ve durumu günden güne kötüleşmiştir. Veliht, henüz 6 yaşında olması sebebiyle de ölümünün ardından yönetimi devretme konusunda “Gu Ming Dachen (顾命大臣), Ba dachen (八大臣), Zan Xiang Zhengwu Dachen (赞襄政务大臣)” adları ile bilinen ve sekiz bakandan oluşan bir “Divan” kurmuştur. Veliht, tahta fiilen geçene kadar yönetime destek olmaları emrini vermiştir. Bu çok kontrollü sistem ile imparator, toplumun ve yönetimin istikrarını korumayı amaçlamış olsa da başaramamıştır.

İmparator Xianfeng, 1861’de ölüm döşeginde iken iki ferman yayınlamıştır. “*Tüm bakanları çağırarak kırmızı mürekkeple bir vasiyet yazılmasını istedi. İmparator kalemi tutamayacağını bildirerek söylediklerinin yazılmasını emretti*” (Wu, Jiao Lang Cuo Lu, Cilt 1, parag. 59, Xiang, 2006, s.67). İlk ferman: “*Şehzade Zaichun veliahtımdır*” (Qing Shi Gao, Benji Ershi:157; akt. Sui,2013 :39, Wu, Jiao Lang Cuo Lu, Cilt 1, parag. 59; Qing Dai Dang’an Shiliao Cong Bian, Xinyou Zhengbian, cilt:1, s.82). İkinci ferman ise: “*Şehzade Zaichun veliaht olarak tahta geçecek ve Zaiyuan (载垣), Duan Hua (端华), Su Shun (肃顺), Jing Shou (景寿), Mu Yin(穆荫), Kuang Yuan (匡源), Du Han (杜翰), Jiao Youying (焦祐瀛) olmak üzere bu sekiz bakan yönetim işlerine destek sağlayacaklar ve imparatora yardımcı olacaklardır*” (Qing Shi Gao, Benji ershi yi:3; Wu, Jiao Lang Cuo Lu, Cilt 1, parag. 59; Huang, 1914, cilt: 51; Qing Dai Dang’an Shiliao Cong Bian, Xinyou Zhengbian, cilt:1, ss.82,83). Ek olarak mühim içerikte bir ferman daha yayınladığı bilinmektedir: “*İmparatorluğun mühürlerini⁴ imparator ve imparatoriçe kullanacaktır*” (Wu, Jiao Lang Cuo Lu, Cilt 1, parag. 59; akt. Sui, 2013, s.39).

İmparator Xianfeng’in bıraktığı bu fermanların gerçekte var olup olmadığına dair tartışmalar günümüzde de devam etmektedir. Bu tartışmaların en büyük sebebi ise fermanın imparatorun kendi el yazısıyla yazılmamış olmasından kaynaklanmış, bu da Xinyou Darbesi’ne sebep olan konulardan biri olmuştur. Çünkü Su Shun başkanlığındaki divana, böyle bir fermanın kendileri tarafından hazırlandığı, aslının olmadığı iddiasında bulunulmuştur. Eğer

⁴ Yushang(御赏) ve Tong Dao Tang(同道堂) olmak üzere iki mühür bulunmaktadır. Bunların ikisi de İmparatorun kullandığı mühürlerdir. İmparator, Yushang mührünü İmparatoriçe Cian’a, Tong Dao Tang mührünü ise veliahdına bırakmıştır. Fakat veliahdın küçük yaşta olması nedeniyle annesinin kontrolünde olması gerekmektedir. Bu mühürler imparatorluk imzası yerine geçtiğinden oldukça önemlidir.

İmparator, emri kendi el yazısıyla yazmış olsaydı, İmparatoriçelerin, Yixin'in ve taraftarlarının hiçbir mazeretleri olmadan bu emre karşı gelmeleri mümkün olamazdı. (Wang,2012, ss.158-159, Wang, 2002, s.50) Xianfeng'in bu vasiyeti ile ilgili olarak bazı kafa karıştırıcı ifadeler kullanılmaktadır. Örneğin: Zhongguo Jindai Shi Xinbian'de (中国近代史新编) “İmparatoriçe Cixi, çocuk İmparator Zaichun adına bir ferman yayınlıyarak, İmparator Xianfeng'in bu vasiyetini reddetti” (akt. Wang,2012, s. 161) yazmaktadır. Xu Zhongyue (徐中约) ve Huang Dashou (黄大受) gibi bazı araştırmacıların iddiasına göre ise; İmparator Xianfeng'in son günlerinde Su Shun ve ekibi, bir vasiyetname hazırlayarak kendilerini hükümetin yetkilileri olarak yetkilendirmişlerdir (akt. Wang, 2012, s. 161). Fakat tüm bu iddiaların gerçeği yansıtmadığı, Cixi, Yixin ve taraftarlarının, Su Shun ve taraftarlarını suçlu ilan ederek darbeye zemin hazırladıklarını iddia edenler araştırmacılar da mevcuttur. Örneğin; Huang Hongshou; “İmparatoriçe, Su Shun ve diğerlerinin keyfi davrandığından endişe duyuyor ve Yixin ile onları ortadan kaldırmak için gizlice komplo kuruyorlardı” (Huang, 1914, cilt: 51) iddiasında bulunur. Nan Bingwen ve Bai Xinliang ise; Su Shun ve taraflarına yöneltilen suçların temelsiz olduğunu, emrin İmparator Xianfeng'in vasiyeti olduğunu ve onları suçlamak amacıyla uydurulduğunu ifade etmektedir (akt. Wang, 2012, s.162). Eğer Su Shun ve taraftarları İmparatorun böyle bir emri olmamasına rağmen emri sahte bir belge olarak hazırladıysa bu yetkilerini kötüye kullanmak anlamına gelir ve darbeye zemin hazırlamasını mantıklı kılabilir. Son dönemdeki iddiaların doğruluğu tartışılrsa da özellikle Rehe Mi Zha (热河密札) gibi daha güvenilir kaynaklardaki bilgiler doğru kabul edebilir. Buna göre İmparator Xianfeng'in bu emirleri verdiği kabul edilmelidir (akt. Wang, 2012, s.162).

İmparator Xianfeng fermanında sekiz bakana yetki tanımış olsa da İmparatorluk mührünü onlara vermemiştir. Bunu yapmasındaki amaç veliahdını korumak istemesinden ve divanın çok sayıda kişiden oluşmasından kaynaklanmıştır. Mühür, imparatoru temsil ettiği için bir anlaşmazlık durumunda pek çok sorun çıkabileceğini düşünmüş olması ihtimaldir. Wang Kaixi; “Aslında ölüm döşegindeki İmparator Xianfeng, Su Shun ve diğerlerine tamamen güvenmiyordu (Wang,2009, s.55) ve hanedanın yönetimini güvence almak konusundaki tutumu çok parlak olmasa da mantıklıydı (Wang, 2012, s.51)” yorumlarında bulunmuştur. Sekiz bakanın arasında Zai Yuan, Duan Hua ve Su Shun'un imparatorun uzaktan akrabaları olması bu güvensizliğin nedenlerinden olabilir. Fakat bu isimler temsil hakkına sahip değildiler, görevleri sadece çocuk imparatorun yönetimini desteklemek ve yardımcı olmaktı. İmparator Xianfeng'in vasiyetine göre veliahtı olan Tongzhi tahta geçecek, sekiz bakandan oluşan “Divan” yönetime ve İmparatora yardımcı olacaktır. Ayrıca iki imparatorluk mühründen Yushang (御赏) mührü eşi İmparatoriçe Ci'an'a, diğeri Tong Dao Tang (同道堂) İmparatora verilmiştir. Fakat imparatora verilen mühür, imparatorun çocuk yaşta olması nedeniyle İmparatoriçe Cixi'nin kontrolünde olmuştur. Bu mühürler imparatorun imzası yerine geçtiğinden oldukça önemlidir ve mühür kimdeyse en güçlü o kabul edilir. Buna göre Rehe Mizha (热河密札)'da belirtildiği üzere; divan, fermanları hazırladıktan sonra fermanlar İmparatoriçeler tarafından mühürlenecekti (akt. Wang, 2002). Bu yüzden Ci'an ve özellikle Cixi, yönetimde de söz sahibi olarak metinleri okuyup fikir beyan edebilmek, değişiklik, kabul ve ret hakkına sahip olmak istemişlerdir (Xu,2012:83). Feng Hangjian'in (费行简) “Cixi Zhuan Xinlu (慈禧传信录) kayıtlarında bu durum şöyle açıklamıştır: “Fermanları Divan hazırlıyordu, İmparatoriçeler sadece mühürlüyordu, herhangi bir değişiklik yapmalarına ve içeriklerini kontrol etmelerine müsaade edilmiyordu” (akt. Xu,2012, s.81). Buradan da anlaşıldığı üzere İmparatoriçelere hiçbir hak tanınmaması onların kukla (Xu,2012, s. 83) olarak görüldüğü anlamına gelmektedir. Divan, çocuk yaştaki veliahdın ve İmparatoriçelerin siyasi

kabiliyetleri olmadığını ve sadece divana tabii olacaklarını düşünmüş olacak ki bu şekilde tavır sergilemiştir.

Özetle, İmparator Xianfeng'in ölmeden önce oluşturmuş olduğu bu çok kontrollü yönetim sistemi Qing yönetiminde bir güç mücadelesinin önünü açmış ve Xinyou Darbesi'ne zemin hazırlamıştır.

Yabancı Devletlerin Etkisi

Xinyou Darbesi'nin sebepleri arasında İngiltere ve Fransa başta olmak üzere yabancı devletlerin desteği olduğunu ve özellikle Yixin'in darbe konusunda Batılı devletlerin desteğini aldığı iddiaları mevcuttur. Zhu Xianmei, Xinyou Darbesi'nin dış nedenlerinin, Batılı ülkelerin Çin'deki hak ve çıkarlarını genişletmeye devam etmek istemeleri ve Çin'i Çin ile yönetme politikası izlemeleri olduğunu iddia etmektedir (Zhu, 1985, s.24). Nihayetinde Batılı Devletlerin de çocuk yaştaki imparatorun yönetimi eline alana kadar kendi çıkarları doğrultusunda uzlaşabilecekleri kişilerin etkin olmasını istemiş olmaları kuvvetle muhtemeldir. Kuhn'a göre; *"İngilizler gelecekteki çıkarları açısından canlanmış ve güvenli bir Qing yönetimi istiyorlardı. Umutları ise İmparator Xianfeng'in ölümünün ardından 1861'de meydana gelen saray darbesinde Yixin'in yönetimde söz sahibi olarak bulunacak olmasıyla artmıştır"* (Kuhn, 2008, 303). Lu Bowei'e göre, *"Xinyou Darbesi Qing sarayında yabancı güçler tarafından fark edilen, tanınan, desteklenen ve etkilenen bir iktidar mücadelesiydi. Qing yöneticileri açısından Xinyou Darbesi, en yüksek yönetim sisteminin şeklini ve çevresinin yapısını değiştirdi. Böylece yeni iç ve dış politikaların uygulanması için uygun koşulları hazırladı"* (akt. Wang,2007, s.72). Darbeyi Batılı işgalci güçlerin bakış açısından analiz etmeye odaklanan Lin Fengjian bu hususta şu sözleri aktarmıştır:

"Batılı güçler, Çin'de elde ettikleri hakları ve çıkarları kaybetmemek ve genişletmek, Qing hükümetini kontrol edebilmek için kendi güçlerini ve ajanlarını yetiştirmek gibi hiçbir çabadan kaçınmadılar. Yixin'in Xinyou Darbesi'ni düzenleyerek Qing Hanedanının üstün gücünü ele geçirmesi, ancak onların özenli çabalarından sonra gerçekleşmiştir. Dolayısıyla Xinyou Darbesi, Qing yönetici sınıfı içindeki teslimiyetçi güçler ile yabancı güçler arasındaki gizli anlaşmanın bir ürünüydü ve Qing Hanedanının yarı-sömürgeleştirilmesinde önemli bir adımdı" (akt. Wang, 2007, ss.72,74).

Lian Yanbing, Xinyou Darbesi'nin ana karakterlerinin genellikle Yixin ve Cixi olarak kabul edildiğine inanmaktadır. Ancak aslında konunun daha önemli bir yönü vardır. Batılı güçlerin ve özellikle de İngiliz işgalcilerin rolü çok açıktır. O dönemin İngiltere elçisi James Bruce bu konuyu şu cümlelerle ifade etmektedir: *"İngiltere'nin Tianjin'de olması, Yixin'in uzlaşma politikasına bir destektir"* (akt. Zhu.1985, s.25).

Darbenin yabancıların etkisi ve desteğiyle yapıldığını iddia edenlerin yanı sıra buna karşı görüş ileri süren araştırmacılar da bulunmaktadır. Örneğin; Bao Chengguan, İngilizlerin ve diğer Batılı devletlerin darbeyi manipüle etmesinde bir desteği bulunmadığını iddia etmektedir. Çünkü *"Yixin ve Cixi o dönemde henüz İngilizlere körü körüne bağlanma ve kukla olma seviyesinde değildiler"* (Bao, 1991, s. 103). Aslına bakılırsa, Xinyou Darbesi planlamasından yürürlüğe koyulmasına kadar sadece İngiliz elçiliğini durumdan haberdar eden Yixin ve Cixi tarafından bağımsız olarak gerçekleştirilmiştir (Wang, 2007, s.73). Wang Kaixi ise Xinyou Darbesi'nin derinlerine bakıldığında batı siyasetinin etkisine rastlanıldığına ancak yabancıların özellikle de İngilizlerin Xinyou Darbesi'ne doğrudan katıldıklarına dair herhangi bir kayıt bulunmadığını ifade etmiştir (Wang, 2002, s.54).

Özetle; hiçbir tarih belgesinde Batılı devletlerin doğrudan Xinyou Darbesi'ni etkilediğine dair bir bilgi bulunmamaktadır. Fakat Yixin gibi kişilerin Batılı devletlere karşı tutumunun, Su Shun ve taraftarlarından daha uzlaşmacı bir tavır taşıması nedeniyle Batılı devletlerin sempatisini ve desteğini kazanmış olduğu düşünülebilir. Ayrıca Batılı devletlerin bu tutumu Yixin için destekleyici psikolojik bir etki de yaratmış olabilir. Fakat Xinyou Darbesi'nde esas olan iç faktörlerdir, dış faktörler ise ikincil neden olarak kalmakta ve doğrudan bir faktör olarak görülmemelidir.

İmparatoriçe Cixi ve Yixin'in etkileri

İmparatoriçe Cixi'nin kişisel hırslarının darbenin doğrudan nedeni olduğu iddia edilir. Darbeye İmparatoriçenin güç ve hırsı neden olmuş olarak gösterilse de asıl amacı öncelikli olarak çocuk imparatorun ve ülkenin yönetiminin korunmasıdır. Tabii ki veliahdın korunması ve güçte kalması demek dolaylı olarak kendisinin de güçlü olması anlamına gelir. Wang Jiemin, Xinyou Darbesi'ne dayanarak Cixi'nin uzun süredir siyasi hırslı bir kişi olduğu sonucuna varmanın da doğru olmadığını savunmaktadır (Wang, 1994, s.84). Cixi'nin, genç İmparator Tongzhi'nin annesi olarak diğerlerinin sahip olamayacağı bir statüsü olduğunun ona yardım etmesi gerektiğinin ve böylece imparatorluk gücünü kontrol edebileceğinin farkında olan Qing sarayının bakanlar kurulu, Cixi'nin iktidarı ele geçirme girişimleri hakkında ihtiyatlı davranmışlardır (Sui, 2013, s.24). İmparator Xianfeng'in ölümünden sonra divanın yönetimi ele alması ile Cixi, veliaht imparatorun ve kendi can güvenliği hususunda endişelenmiştir.

Cixi'nin bir darbe başlattığı şeklindeki görüşü ise Chen Chao (陈潮), kabul etmemektedir. Cixi'nin güç hırsı olsa da darbenin asıl beyni olmadığını çünkü bunu yapabilecek güçte olmadığını, Yixin'in imparatorun cenazesi dolayısıyla Rehe'ya gelmesi sırasında iki İmparatoriçe ile görüşmesi dışında bir bilgi olmadığını ve kilit kişinin Yixin ve arkadaşları olduğunu; bu darbenin, Qing sarayındaki güç dengesizliğinin kaçınılmaz sonucu ve Cixi'nin darbe yoluyla iktidara yükselişinin bir kaza sonucu şans eseri olduğunu iddia etmektedir (Chen,1996, ss. 97-99). Chen Chao bir noktada haklıdır. Cixi o dönemde bir darbe planlamış olsa bile kendi başına bunu gerçekleştirebilecek güçte değildir. Burada vurgulanması gereken ise Cixi ve Yixin ile Su Shun taraftarlarının karşılıklı olarak siyasi bir muhalefet içerisinde olmasının da etkisinin göz ardı edilmemesidir. Divanın, Cixi'nin yönetime geçmesine karşı çıkması ve Yixin'i de güçlü bir rakip olarak görmesi karşısında Cixi ve Yixin birlikte hareket etmişlerdir. Cixi'nin İmparator Xianfeng'in bıraktığı çok kontrollü yönetim sisteminde, Su Shun ve taraftarlarının ona yönelik tehdidini ortadan kaldırmanın ancak bir darbeyle olacağını düşünerek, Yixin ile iş birliği sonucunda bir darbe başlatmıştır (Bao, 1991, s. 102).

Xinyou Darbesi'nde, Cixi ile Yixin'in iş birliği imparator ve ailesinden olanın devamı için bir fırsat olarak görülmelidir. Yixin, çocuk yaştaki İmparator Tongzhi'nin amcasıydı. Güç açısından Qing sarayının baş danışmanlarından. Buna rağmen imparatorun kurduğu divandaki isimler yakın akrabası değilken, kardeşi Yixin'in adının divanda olmaması da dikkat çekicidir ve neden sorusunu akıllara getirir. Bunun nedenlerine bakarsak: İlki, Yun Baohui'nin "Eğer gelecekle ilgili işleri ona emanet edersem, çocuğa (küçük imparatora) zarar verebilir" (akt. Wang, 2002, s. 53) sözlerinden anlaşılacağı üzere Yixin'in veliaht olan Tongzhi'yı saf dışı bırakabileceği ihtimali olabilir. Yixin, İmparator Xianfeng'in aynı baba ve farklı anneden kardeşidir. İmparator, Yixin'in yeteneklerinin ve zekasının üstünlüğünün farkındadır (Wang,2012, s. 56). Diğer bir neden ise; Yixin annesinin ölümünün ardından İmparator Xianfeng ile, annesine imparatoriçe unvanı verilmesi hususundaki anlaşmazlık sonucunda genç imparatora kin duyabilme ihtimalinden kaynaklanmaktadır. Bu nedenlerle Yixin, sekiz bakanın

arasına dahil edilmemiştir. Yixin'in divana dahil edilmemesi ve Su Shun ile olan farklı görüşleri bu darbenin başrolünde olmasını teşvik edici nedenler olarak anlaşılabilir.

Dong Yuanchun (董元醇)'un etkisi

Xinyou Darbesi araştırıldığında, Dong Yuanchun'un (董元醇) adından da bahsedilmelidir. Tarih kitaplarında ve kaynaklarda kendisiyle ilgili detaylı bilgi bulunmasa da Dong Yuanchun'un Xinyou Darbesi'nin başlatılmasında etkili olduğu bilinmektedir. Doğum ve ölümü tarihi ilgili bir bilgi bulunmamaktadır. Henan doğumludur ve Han soyundandır. İmparator Xianfeng döneminde sarayın orta düzey memurlarındandır. Memuriyet sınavını başarıyla geçerek göreve başlamış, seçkin bir kişidir. Zhou Zupei'in öğrencilerinden biridir (Qing Shi Gao, Benji 21; Wang, 2016; ss.56-57).

İmparator Xianfeng'in ölümünün ardından Yixin'in destekçilerinden olan Zhou Zupei ile Su Shun arasında uzun süredir anlaşmazlık vardı. Zhou Zupei, Su Shun ve ekibinin iktidarı tek eline almasından endişe ettiği için öğrencilerinden Dong Yuanchun'u kullanarak duruma müdahale etmek istemiştir (Wang, 2016, s.57). Dong Yuanchun, veliaht imparatorun küçük yaşta olması nedeniyle İmparatoriçeleri geçici süreyle naibe olarak yönetimde sorumluluğu üstlenmeye davet etmiştir (Wang, 2016, s.57; Qing Shi Gao, Zhi 63, Liezhuan, 1,172,174, 177). 10 Eylül 1861 yılında Dong Yuanchun tarafından sunulan "İmparatoriçe'nin yönetimi ele alması ve seçilen diğer hanedan mensuplarından yönetimi desteklemesini talep eden dilekçesi (奏请皇太后权理朝政并另简亲王辅政折) Xinyou Darbesi'ni tetiklemiştir (Qing Shi Gao, Zhi 63, Liezhuan 1,172,174, 177)). Bu dilekçeye Wang Kaixi'nin makalesinde yer verilmiştir:

"Tüm Çin'de sorunların yaşandığı bu sonbaharda, tahta geçen imparatorumuz henüz kendi başına yönetemeyecek kadar genç yaşadadır. Bu nedenle, İmparatoriçenin geçici olarak yönetime geçmesini istemek zorundayız. Böylece diğerlerinin yönetim işlerine müdahalesine izin verilmez. Sadece bu şekilde insanların daha fazla saygı gösterdiği, memur ve askeri yetkililerin aldatmacalarının daha fazla işleyemediği bir ortam yaratılabilir. Her ne kadar bizim hanedanımızda bir imparatoriçenin perdelerin ardından yönetimi uygulaması olmasa da dönemin değişen şartlarını ve gerekliliklerini değerlendirerek bu değişikliği uygulamak zorundayız. Eskiden beri tüm bilge ve erdemli imparatorların, yakınlarına saygı göstermek ve erdemli kişilere değer vermek konusunu önemsemişlerdir. Böylece ne kişisel çıkarların ön plana çıkması ne de taraf tutma şüphesi oluşur. Bu yüzden şu anda divan olsa da hanedan mensupları arasından bir ya da iki kişiyi seçmeli ve onlar yönetimde ve imparatorun eğitiminde yardımcı olarak görevlendirilmelidir (Wang,2016, s.58; Wang, 2012, s.164; Qing Dai Dang'an Shiliao Cong Bian, Xinyou Zhengbian, cilt:1, ss.91,92)."

Dong Yuanchun'un bu dilekçesi elbette ki divan tarafından oldukça eleştirilmiş ve karşı çıkmıştır. Sonuç olarak, "sarayda sesler yükselmeye başladı ve sonunda küçük imparator Zai Zhun ağlamaya başlayarak giysilerini ıslattı" (akt. Wang, 2016, s. 58; Sui, 2013, s. 43; Xu, 2012, s. 99). Görüşmenin sonucunda ise İmparatoriçe Cixi ve Ci'an, Dong Yuanchun'u suçlu ilan eden emri imzaladılar. Bu durum sekiz bakan için bir zafer gibi görünse de aslında daha büyük sorunların tohumunu atmıştır.

Xinyou Darbesi

İmparator Xianfeng'in ölümünün ardından divanın yönetimi ele almasından rahatsız olan ve Su Shun'un çemberinden çıkmak isteyen İmparatoriçe Cixi ve Cian güç birliği yapmış ve kendilerine yardımcı olabilecek kişi olarak Yixin ile iletişime geçmenin yollarını aramışlardır. Bununla ilgili olarak Beijing'e gizli bir ulak gönderdikleri de iddia edilmektedir. Bu hususta üç isim bilinmektedir. Bu ulaklardan ilkinin saray hadımlarından An Dehai (安德海) olabileceği düşünülmektedir. *"İmparatoriçenin hadımlarından An Dehai adındaki yardımcısı onun en güvendiği kişidir. Günlük mektupları Yixin'e götürür, durmaksızın gider ve gelir, bu An Dehai'in yeteneğidir"* (Bland and Backhouse, 1939, s. 82, Xu: 2012, s. 85). İkinci isim saray muhafızlarından Heng Qi (恒起) (Xu, 2012, s.85) ve üçüncü isim İmparator Xianfeng'in küçük kardeşi Yixuan'dır (Xu, 2012, s.86). Bu iddialar incelendiğinde, Beijing ve Rehe arasındaki mesafe göz önüne alındığında An Dehai'in her gün mektup götürdüğü bilgisini kabul etmek zordur. Ayrıca tarih kayıtlarından böyle gizli bir ulak olduğuna dair bir bilgiye de ulaşılamamaktadır.

İmparatorun hastalığı döneminde Yixin, defalarca Rehe'ya gelmek istediğini bildirirse de Su Shun tarafından engellenmiştir. (Xu,2012; Sui,2013). Su Shun'un İmparator hayattayken Yixin'in gelmesini istememesinin nedeni; kardeşlerin bir araya gelmesinin onun elindeki güç için tehdit unsuru ihtimali olarak nitelendirilebilir. Xu Che'nın "Cixi Biyografisi (慈禧大传)" kitabında bu durum şöyle anlatılmaktadır:

"İmparatoriçelerin amacı; Yixin ile görüşerek Su Shun'un planlarını bozmaktır. Su Shun'un bir ferman içeriğinde yazdığı Yixin için 'Rehe'ya gelmesi gerekli değildir' cümlesi ve İmparatoriçelere de bunu mühürletmesi ile İmparatoriçeler Su Shun'un niyetini anladılar. Yixin ise bunu gördüğünde durumu anladı. İmparator hayattayken Su Shun İmparatorun adını kullanarak yönetimi elinde tutmuştur. Şimdi ise Yixin, İmparator Xianfeng hayatta olmadığı için Su Shun'e boyun eğmek zorunda değildi ve bu sebeple Rehe'ya giderek İmparatoriçelerle görüşmüştür" (Xu, 2012, s. 87).

Yixin, İmparatorun ölümünün ardından cenazesi için Rehe'ya gelmiştir. Yixin'in Cixi ve Cian ile iki saate yakın, "darbe" konusunun nasıl, ne zaman yapılacağını hususunda görüştüğü bilinmektedir. *"İmparatoriçe, Su Shun ve diğerlerinin keyfi davrandığından endişe duyuyordu. Bu nedenle Su Shun, Duanhua ve Zaiyuan'ı öldürme planları yapmaya başladılar. Hükümet sekreteri olan Cao Yuying'i çağırarak her türlü direktifi hazırlamak için gizlice konuştular ve bunları Beijing'e döndüklerinde açıklamak üzere sakladılar"* (Huang, Cilt 50; Xu, 2012, s.88). Bu emir taslağını Yixuan'ın hazırladığı iddiaları da mevcuttur. Çünkü Yixuan'ın eşi İmparatoriçe Cixi'nin kız kardeşiydi ve sarayın içerisinde serbestçe dolaşabilme ayrıcalığına sahipti. Böylece darbe planının hazırlanmasına yardımcı olmuştur (Bao, 1991, s.127;). Yixin, Rehe'da büyük kurulun olması nedeniyle darbeyi gerçekleştiremeyeceklerini ve en kısa zamanda Beijing'e dönmelerini istemiştir. Çünkü Beijing'e dönmek darbenin kilit noktasıdır. Bu plana Yixin'in kardeşi ve Cixi'nin kız kardeşinin eşi olan Yixuan (奕譞) da dahil olmuştur. Ayrıca o dönemin askeri komutanlarından Senggelinqin (僧格林沁) ve Shengbao (胜保) gibi güçlü kişiler de sadakatlerini beyan ettiler (Wang, 2009, s.55).

Çin'in ilk tarih arşivinde bulunan "İmparatoriçe Cixi'nin Xinyou Darbesi hakkında hazırladığı Su Shun ve diğerlerinin görevden alınmasına dair gizli ferman (慈禧太后亲手所拟关于辛酉政变的密谕) önce Cixi tarafından gizlice tasarlanan, daha sonra Yixuan tarafından düzeltilip yazıya dökülen ve İmparator Tongzhi adına yayımlanan metinlerdir.

"... Yabancı devletlerle yaşanan sıkıntılar sonunda her şey normale döndü. İmparator babam birçok kez bakanlarını çağırarak geri dönmek konusunda görüşmeler yaptı. Fakat Zaiyuan, Duanhua ve Su Shun kötü niyetle İmparatoru yanlış yönlendirdiler ve görüşlerine karşı çıktılar..."

İmparator babam hastalığından çok sıkıntı çekti ve sağlığı günden güne kötüye gitti... Biz yönetimimizin başlangıcında, bu kişilerin suçlarını değerlendirdik ancak onlar bizim için önemli görevlerde bulunmuş sadık hizmetkarlardı. Bu yüzden cezalarını hafiflettik ve gelecekteki sonuçları bekledik. Dong Yuanchun, geçici olarak İmparatoriçenin yönetime geçmesini, benim yönetime geçeceğim zamanı beklememizi önerdi. Ayrıca hanedan mensuplarımızdan birkaç kişiyi seçip onları yardımcı atamamızı ve benim eğitimimden sorumlu olarak görevlendirmemizi önerdi. Bizim dönemimizde geleneksel olarak imparator annesinin perdelerin ardından yönetimi olmamasına rağmen, ben İmparator olarak taşıdığım büyük sorumluluğu düşünerek ülkenin ve halkın refahını önemsiyorum. Zaiyuan ve diğerleri verilen emirleri uygulamakla yükümlüdür. Benim yaşımın genç olması nedeniyle İmparatoriçe devlet işlerini anlamıyor ve onu aldatıyorlar. Bu, Zaiyuan ve diğerlerinin İmparator'dan aldıkları büyük lütfü kötüye kullandıklarını gösteriyor. Bu yüzden görevlerinden ayrılacaklar. Gong Qing Wang (Yixin) başkanlığında olacak şekilde bu kişilerin suçlarına göre adaletli bir şekilde ayrı ayrı değerlendirecek ve yasalara uygun bir şekilde rapor edeceklerdir...” (Akt. Wang, 2012, s. 159; Qing Dai Dang'an Shiliao Cong Bian, Xinyou Zhengbian, cilt:1, ss.103-106).

2 Kasım 1861 günü, İmparatoriçe Cixi, Ci'an ve Yixin, Xinyou Darbesi'ni başlattı. Yixin, İmparatorun ölümünün ardından cenazenin götürülmesini beklemeden Beijing'e döndü. Ardından iki İmparatoriçe ve çocuk İmparator Tongzhi, Seng Gelin'in koruması eşliğinde Zai Yuan ve Duan Hua ile Beijing'e dönmüştür. Su Shun ve diğerleri ise cenaze alayına eşlik etmek üzere Rehe'da kalmıştır. Cixi'nin Beijing'e erken dönüşü (1 Kasım 1861) Yixin ile plan yapmak açısından ona zaman kazandırmıştır. Yixin hemen imparatorluk fermanını düzenlemiş ve İmparatoriçeler de fermanı mühürlemiştir. 8 Kasım 1861 tarihinde Qing yönetimi sekiz bakanın suçlarını duyurdu. Bakanların arasından Zaiyuan, Duan Hua ve Su Shun dört suçtan sorumlu bulunmuştur.

“1) İmparator Xianfeng, hasta yatağındaiken sadece İmparator Tongzhi'yi velayet ilan etmiştir. Divana yönetim işlerine dair bir emir vermemiştir. Bu emir Zaiyuan, Duan Hua ve Su Shun tarafından uydurulmuştur. 2) Tüm meseleler divan tarafından yönetilmiş, İmparatoriçelere mühür dışında hiçbir hak tanınmamıştır. 3) Divan üyeleri İmparatoriçenin buyruğuna karşı geldiler. Su Shun “Cixi'ye itaat edemem” dedi. İmparatoriçelere sunulan raporları “gereksiz” olarak nitelendirerek, imparatorun yanında sesler yükseldi, imparatoru görmezden geldiler. 4) Su Shun ve Zai Yuan başta olmak üzere divan, İmparatoriçelerin, Yixin ile yalnız “görüşemeyeceğini” ileri sürerek, İmparatoriçeler ve Yixin arasındaki ilişkiyi yabancılaştırmaya niyetlendi” (Qing Dai Dang An Shiliao Cong Bian, ss. 115-116; Wang, 2012, s.161).

Zaiyuan, Duan Hua ve Su Shun'e isnat edilen bu suçlamalardan en önemli olanı ilk sırada yer alan imparator adına uydurulmuş bir divan yönetimidir. Eğer bu suçlama doğruysa, İmparatoriçelerin ve Yixin'in yaptığının haklı olduğu ve yönetime Cixi'nin geçmesinin makul olduğu savunulabilir. Fakat eğer bu bir iftira ise darbenin içerisinde ciddi bir yönetim hırsı olduğu anlaşılmaktadır. Günümüzdeki çalışmalarda iki görüş de mevcuttur. Bu suçlamalara istinaden Zaiyuan ve Duan Hua hemen tutuklanarak, intihar ettirilmiştir. Su Shun ise Beijing'e varmadan önce yolda tutuklanarak getirilmiş ardından başı kesilerek idam edilmiş ve diğer vekiller de cezalandırılmıştır (Qing Shi Gao, Lie Zhuan 174).

Sonuç

İmparator Xianfeng'in ölümünün ardından yaklaşık üç ay sonra 2 Kasım 1861 tarihinde başlayan Xinyou Darbesi, Cixi ve Yixin için başarıyla sonuçlanmıştır. “Ölü bir imparator, yaşayan bir imparatoriçenin önünde duramaz” (Zhuang, 1988, s.256) cümlesi tam olarak

darbenin büyük etkisini ortaya koymuştur. Bu darbenin gerçekleştirilmesi İmparatoriçe Cixi'ye atfedilse de kabul edilmelidir ki o dönemde Cixi bunu tek başına gerçekleştirebilecek güce sahip olduğu bir dönemde değildi, fakat sonuçları lehine olmuştur. Sonucunda ise İmparatoriçe Cixi'nin kırk sekiz yıl sürecek olan perdelerin ardından yönetim dönemi başlamıştır. Cixi, oğlu İmparator Tongzhi'nin can güvenliğini sağlamış, dolayısıyla kendi mevcut konumunu korumuş, statü ve güç elde etmesinin yanı sıra yönetimdeki yerini de sağlamlaştırmış ve perdelerin ardından yönetimine (垂帘听政)⁵ başlamıştır. Yixin ise en üst makamda görevlendirilerek “Yizheng wang (议政王)” unvanı ile onurlandırılmış, kendisine siyasi ve askeri konularda büyük yetkiler tanınmıştır. Bunu yapmasındaki amaç, yönetime geçse de hala tecrübesizliği nedeniyle Yixin'in desteğine ihtiyacının olmasıdır. Cixi, Xinyou Darbesi'nin ardından İmparatoriçe Ci'an ile veliht vekili olarak yönetimde bulunmuş ve bu iktidar gücünü kullanmıştır. Fakat güce sahip olmak ile gücü kullanmak arasında fark vardır. Yönetime geçse de yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmaması sebebiyle ilk zamanlarda başta Yixin olmak üzere güvendiği hanedan soyundan kişilerin ve bakanların etkisinde kalmıştır.

Yixin ve Cixi'nin birlikte ve planlı ilerlemesi darbeyi başarılı kılmıştır. Cixi, Yixin'in desteği olmadan yönetimde yer edinemezdi. Yixin ise Cixi'nin mevcut konumunun farkındaydı. Bu sebeple ikisi iş birliği konusunda anlaşmışlardır. Ayrıca askeri gücün kontrolünde Yixin'in olması ve toplumun da Yixin konusunda destekleyici tavrı darbenin başarısında etkili olmuştur. Buna ek olarak doğrudan olmasa da darbenin derinlerinde yabancı güçlerin desteği de mevcuttur.

Xinyou Darbesi'yle, İmparatoriçe Cixi yönetiminde yeni bir dönem başlamıştır. İmparatoriçe otoriteyi istediği gibi ele geçirse de aslında önlerinde Xianfeng döneminden kalan bir yığın karmaşa bulunmaktadır. Fakat sonrasında iç isyanların bastırılması sağlanmış, Çin'in erken dönem modernleşme hareketleri başlamış ve sonraki otuz yıl boyunca ülke içinde yabancı devletlerle sulh sağlanmıştır.

Extended Abstract

The Beginning of a New Era in the Late Qing Dynasty: The Xinyou Coup (1861)

Mukaddes KOC

The Xinyou Coup began as a power struggle that following the death of the reigning Emperor Xianfeng and concluded with a change of power and had significant effects on the modernization movements in Chinese history. The purpose of this study is to examine the causes and consequences of the Xinyou Coup (辛酉政变), which occurred in 1861 during the last period of the Qing Dynasty and is considered one of the important palace coups influencing China's historical process.

In this context, the emphasis is on the role of Empress Cixi, who played a leading role in the Xinyou coup. Information about her entrance to the palace and rise is provided

⁵ Sarayın kaidelerine göre; imparatoriçe ve cariyeler İmparator dışındaki erkeklere yüzünü gösteremezdi. (Zhu, 1998:55). Görüşmelerde, oturdukları alan sarı bir perde ile ayrılarak imparatoriçenin yüzünün görünmemesi sağlanır ve buna “perdelerin ardından yönetim (chui lian ting zheng 垂帘听政)” adı verilir.

to highlight the significance of her role in the coup. In Chinese history, Empress Dowager Cixi quickly gained a high position in the harem and became influential in governance due to her role as the mother of the only male child of Emperor Xianfeng.

In the second part of the study, the reasons leading to the Xinyou Uprising have been examined under separate headings. Emperor Xianfeng retreated to Rehe due to internal rebellions and external invasions by foreign powers; The multi-regent system in governance began with the regency council, which was formed to support the administration until the underage heir could effectively ascend to the throne before the emperor's death; The attitude and influence of foreign states; The influences of Yixin, Dong Yuanchun, and Empress Cixi are the main reasons for the coup. In the third chapter, details of the Xinyou coup, which took place on November 2, 1861.

In conclusion, following the death of the emperor Xianfeng, Cixi and Yixin rebelled against the multi-regent system established until the heir came of age and carried out the Xinyou Coup. The Xinyou coup, which was the result of a power struggle, ended successfully for Empress Cixi and Yixin. As a result of this coup, Cixi took over the administration behind the curtains that would last for forty-eight years, while Yixin was appointed to the highest office. After the Xinyou coup, which can be considered a starting point for many changes in Chinese history, internal rebellions were suppressed, and early modernization movements in China began.

Kaynaklar

- Bao, C. (宝成关). (1991). Xinyou Zhengbian Qiyin Bian (辛酉政变起因辨). *Shehui Kexue Jikan (社会科学辑刊)*. 4, 101-106.
- Bland, J.O.P, Backhouse E. (1939). *China Under The Empress Dowager*, Henry Vetch, Peking.
- Chang, J. (2013). *Empress Dowager Cixi- The Concubined Who Launched Modern China*. Alfred A. Knoff Publishing, New York.
- Chen, C. (陈潮). (1996). Cixi Cedong Xinyou Zhengbian Zhiyi (慈禧策动辛酉政变质疑). *Fudan Xuebao(复旦学报)*. 6, 97-99.
- Huang, H.(黄鸿寿). (1914). *Qing Shi Jishi Ben Mo (清史纪事本末)*, <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=119407&remap=gb#p2>
- Jin, M. (金满楼). (2015). *Nü Ren Dang Guo: Cixi Taihou yu Wan Qing Wu Shi Nian (女人当国, 慈禧太后与晚清五十年)*. Zhongguo Gongren Chubanshe. Beijing.
- Koç, M. (2023). İmparatoriçe Cixi'nin Çin Modernleşmesindeki Rolü. *RumeliDe Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. Ö13, 1167-1180. DOI: 10.29000/rumelide.1379322
- Kuhn, P.A. (2008). Taiping Rebellion, Fairbank, J.K. (ed.) *The Cambridge History of China, Vol. 10 Part I.: The Ch'ing Empire to 1800-1911*, Cambridge University Press, New York. 264-316.
- Li Guorong (李国荣). Qing Gong Dangan Jiemi (清宫档案揭秘) http://www.quanxue.cn/ls_qing2/DangAn/DangAn40.html(Son Okunma: 20.02.2023, 10:00).

- Liu, K. (刘可梅). (1990). Lun Xin You Zhengbian He Nala Shi Zhangquan(论辛酉政变和那拉氏掌权). *Yuncheng Gao Zhuan Xuebao (运城高专学报)*.1, 15-19.
- Liu, Q. (刘奇). (2008). *Cixi Shenshi (慈禧身世)*. Zhongguo Shehui Chubanshe. Beijing.
- Qing Dai Dang An Shiliao Cong Bian (清代档案史料丛编), cilt 1.
- Sui, L. (随丽娟). (2013). *Shuo Cixi (说慈禧)*, Zhonghua Shuju, Beijing.
- [Tian G. \(天嘏\), Man Qing Wai Shi \(满清外史\)](https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=81177&remap=gb). <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=81177&remap=gb> (Son okunma: 09.02.2023, 16.02).
- Wang, J. (王杰民). (1994). Shi Lun Xinyou Zhengbian(试论辛酉政变). *Song Liao Xue Kan(松辽学刊)*. 64(1). 80-86.
- Wang, K. (王开玺). (2012). Xinyou Zhengbian Qian Hou Liang Dao Yuzhi Kaolun (辛酉政变前后两道谕旨考论). *Du Shi Li Ji (读史札记)*.4, 156-165.
- Wang, K. (王开玺). (2014). *Cixi Chuilian: Qi Xiang Zhengbian Shimo (慈禧垂帘: 祺祥政变始末)*. Renmin Dongfang Chubashe, Beijing.
- Wang, K. (王开玺). (2016). Dong Yuan Chun Shulun (董元醇述论). *Anhui Shixue (安徽史学)*. 1, 56-62.
- Wang, K. (王开玺). (2002). Xinyou Zhengbian yu Zhengtong Huanquan Sixiang- Cixi Zhengbian Chengong Yuanyin Zai Tantaoyan (辛酉政变与正统皇权思想——慈禧政变成功原因再探讨). *Qing Shi Yanjiu(清史研究)*. 4, 49-56.
- Wang, L. (王莲英). (2007). Jin ershi nian Xinyou Zhengbian Yanjiu Zongshu (近二十年辛酉政变研究综述), *Journal of Yanshan University (Philosophy and Social Science Edition)*,8(3), 72-75. DOI:10.15883/j.13-1277/c.2007.03.014
- Wang, Y. (王雅馨). (2009). Xinyou Zhengbian Shuping (辛酉政变述评). *Journal of Educational Institute of Jilin Province*. 6(25), 55-56.
- Wu, Q. (吴庆坻). *Jiao Lang Cuo Lu (蕉廊脞录)*. vol:1 <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&chapter=316150&remap=gb> (Son okunma, 10.10.2023)
- Xiang, S. (向斯). (2013). *Lao Foye jixiang: Cixi Xian wei Renzhi de Gushi (老佛爷吉祥: 慈禧鲜为人知的故事)*. Gugong Chubanshe. Beijing.
- Xiang, S. (向斯). (2006). *Nü Ren Cixi(女人慈禧)*. Hua Yi Chuban She (华艺出版社). Beijing.
- Xu, C. (徐彻). (2012). *Cixi Dazhuan (慈禧大传)*. Guoji Wenhua Chubanshe (国际文化出版社). Beijing.
- Xu, K. (徐珂). Qing Bai Lei Chao (清稗类钞). <https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=502424&remap=gb> (Son okunma: 08.09.2023)
- Yehenala, G. (叶赫·那拉·根正). (2015). *Wo Suo Zhidao de Cixi Taihou (我所知道的慈禧太后)*, Jincheng Chubanshe. Beijing.

- Zhao, E. (赵尔巽), Qing Shi Gao (清史稿) (son okunma: 08.09.2023)
<https://ctext.org/wiki.pl?if=gb&res=98755&remap=gb>
<http://www.guoxue.com/shibu/24shi/qingshigao/qsgml.html>
- Zhu, X. (朱贤枚). (1985), Cixi Cehua "Xinyou Zhengbian" Qianhou (慈禧策划“辛酉政变”前后).
Shangrao Shi Zhuan Xuebao(上饶师专学报). 4, 23-31.
- Zhu, Z. (朱子彦). (1998), “Chui Lian Ting Zheng Zhidu Shulun (垂帘听政制度述论)”, *Gudai Zhengzhi Zhidu Yanjiu*.2, s.55-61.
- Zhuang, L.(庄练). (1988). *Zhongguo Jindai Shishang de Guanjian Renwu (中国近代史上的关键人物)*. Cilt 1.Zhonghua Shuju(中华书局). Beijing.



Yazar beyanları/Statements of the authors

Etik <ul style="list-style-type: none">✓ “Geç Qing Hanedanında Yeni Bir Dönemin Başlangıcı: Xinyou Darbesi (1861)” başlıklı çalışmanın yazım sürecinde bilimsel, etik ve alıntı kurallarına uyulmuş olup, toplanan veriler üzerinde herhangi bir tahrifat yapılmamış ve bu çalışma herhangi başka bir akademik yayın ortamına değerlendirme için gönderilmemiştir.✓ Bu çalışma için etik kurul onayı gerekli değildir.	Ethic <ul style="list-style-type: none">✓ Scientific, ethical and citation rules were followed during the writing process of the study titled “<i>The Beginning of a New Era in the Late Qing Dynasty: The Xinyou Coup (1861)</i>”, no falsification was made on the collected data and this study was not sent to any other academic publication medium for evaluation.✓ <i>Ethics committee approval is not required for this study.</i>
Yazar Katkıları <ul style="list-style-type: none">✓ Yazar bu çalışma için tek sorumluluğu kabul eder.	Contribution of Authors <ul style="list-style-type: none">✓ The author confirms sole responsibility for this study.
Çatışma Beyanı <ul style="list-style-type: none">✓ Makalemiz ile ilgili herhangi bir kurum, kuruluş, kişi ile mali çıkar çatışması yoktur.	Conflict Statement <ul style="list-style-type: none">✓ There is no financial conflict of interest with any institution, organization, person related to our study.